

РЕЦЕНЗІЯ

DOI: 10.31866/2616-759X.8.1.2025.336187

УДК 792:792.07Ідзяліце:[792.024:687.16](5-11)(049.32)

Валерій Панасюк

доктор мистецтвознавства, доцент;

e-mail: panval59@gmail.com; ORCID: 0000-0002-2307-6185

Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

Віргінія Ідзяліте про історію
східного театрального костюма

Valerii Panasiuk

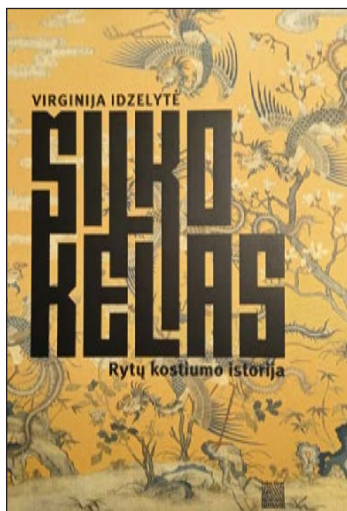
Doctor of Science (Art Studies), Associate Professor;

e-mail: panval59@gmail.com; ORCID: 0000-0002-2307-6185

Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

Virginija Idzelytė on the History
of Oriental Theatrical Costume

97

Idzelytė V. *Šilko kelias. Rytų kostiumo istorija*.
Vilnius : Aukso žuvis, 2024. 420 p.Idzelytė, V. (2024). *Šilko kelias*.
Rytų kostiumo istorija. Aukso žuvis.Idzelytė, V. (2024). *Šilko kelias. Rytų kostiumo istorija*
[Silk road. The history of oriental costume]. Aukso žuvis.

© Валерій Панасюк, 2025

Традиційно вважають, що талановита людина талановита у всьому. Мовляв, вона легко долає галузеві кордони, реалізуючи свій художній потенціал у різних сферах творчої діяльності. Правда, зазвичай при тому відзначають неможливість подолання споконвічних бар'єрів, які розмежовують науку та мистецтво. Тоді згадують як «щасливі випадковості» ренесансні постаті (того самого Леонардо да Вінчі), що сприймаються переконливими винятками із загального правила.

Але в мистецтві (так само і в науці) правила наявні для того, щоб їх порушували. Свідченням цього, наприклад, є монографія Вірґінії Ідзяліте (Idzelytė, 2024) «Шовковий шлях. Історія східного костюма», яку у 2024 році видало вільнюське видавництво «Aukso žuvis».

Ім'я В. Ідзяліте добре відоме театральній спільноті європейського континенту. Вона, випускниця Державного художнього інституту Литовської РСР, довгий час була головним художником Литовського державного академічного драматичного театру (нині – Литовський національний драматичний театр). Її творча діяльність за своєю суттю є новаторською і пов'язана з процесами радикального оновлення сценографії як окремої мистецької галузі в 70–80-ті роки ХХ століття. За словами самої В. Ідзяліте, на її професійне становлення вплинули традиції латвійської та британської сценографічної школи, пошуки Тадеуша Кантора (Tadeusz Kantor), а також надбання українських художників – Данила Лідера та Давида Боровського.

У своїх роботах мисткиня з урахуванням специфіки театральної сцени створювала цілісний, індивідуально неповторний візуальний образ літературного твору, свідомо відмовляючись від ілюстративності й зайвої деталізації. При тому глибина занурення в драматургічний текст і своєрідність художнього мислення давали змогу В. Ідзяліте створювати необхідну для актора атмосферу і той уречевлений світ, де розгорталися події. Одночасно візуальний образ вистави гармонізував із режисерською концепцією, яку розробляв постановник у тісній співпраці зі сценографкою. Тож не дарма В. Ідзяліте довгий час була постійною співавторкою вистав таких видатних і добре знаних у Литві та за її межами режисерів, як Ірена Бучене (Irena Bučienė) та Рімас Тумінас (Rimas Tuminas). У творчому доробку мисткині близько ста постановок, здійснених не тільки на вітчизняній сцені, а й у театрах Грузії, Угорщини, України та інших європейських країн.

В. Ідзяліте притаманне і своєрідне просторово-образне мислення, і унікальний талант художника по костюмах. Сьогодні (2020-ті роки) спостерігається катастрофічне для всього театрального мистецтва зниження рівня культури сценічного костюма. Прихід модельєрів, представників індустрії моди, свідчить про цей негативний із небажаними результатами процес. Тож уже звичною для сучасного театру стала неузгодженість акторського вбрання зі сценографією – цією візуальною домінантою вистави, відсутність переконливої аргументації в ухваленні художником того чи того мистецького рішення. Усі негативні явища сьогодні масштабуються (і, на превеликий жаль, стають звичними) через низький рівень професійної культури художників і, зокрема, через відсутність у них знань з історії костюма – таких необхідних і базових у їхній творчій діяльності.

Вирішенню саме цієї проблеми сприяє монографія В. Ідзяліте «Шовковий шлях. Історія східного костюма». Варто згадати, що це вже друге фундаментальне до-

слідження авторки. Перше, присвячене історії європейського одягу, видала Вільнюська художня академія, де В. Ідзяліте (Idzelytė, 2009) викладає з 1991 року.

В основу обох наукових досліджень покладено принципово важливу для авторки ідею розуміння процесу розробки сценічного костюма як процесу моделювання людини певної епохи, конкретного часового відтинку. Тож для створення цього окремого сценічного образу необхідне знання про певну історичну добу та про певний географічний регіон. Тоді з урахуванням цих знань художник ставить і вирішує надзвичайно складне мистецьке завдання (поєднання, здавалося б, непоєднуваного) – гармонізацію стилістично точного підходу з власним, за своєю суттю «імпровізаційним» баченням персонажа. Одночасно цей персонаж має бути органічно вписаним до загального візуального образу вистави, має бути «заримованим» із загальною режисерською концепцією.

Композиція монографії В. Ідзяліте базується на ідеї шовкового шляху як маршруту, що об'єднує різні національні культури, уможливорює уявну подорож різними регіонами Сходу. Не випадково кожний окремий розділ – це певна країна (наприклад, Китай, Корея, Палестина, Персія). Зміст розділів структуровано за єдиним алгоритмом. Передусім виокремлено ті ідеологічні, етнічні та власне мистецькі фактори, які й визначають специфіку регіонального костюма. Далі авторка дає загальну характеристику так званого традиційного одягу. А потім зосереджується на аналізі жіночого та чоловічого костюма, взуття, використовуваних аксесуарів і головних уборів. Принципово важливим є звернення уваги на регіональні різновиди національного одягу. Наприклад, досить детально описано специфіку костюма єврейського народу в його західно- і східноєвропейських версіях.

Безумовно, історія одягу – це не тільки процеси формування візуального образу нації, її самоідентифікації, а й багатовікова історія виробництва найрізноманітніших матеріалів. Тож авторка дає розлогу характеристику всім етапам виготовлення, наприклад, тканин; розкриває таємну символіку їхніх орнаментів і кольорів.

Цінність монографії В. Ідзяліте визначається не тільки широкою географічною оптикою, а й глибиною аналізу досліджуваного об'єкта, де детальний опис дає змогу зробити науково переконливі узагальнення щодо семантики костюма кожного регіону.

Сама книга «Шовковий шлях. Історія східного костюма» є унікальним артоб'єктом, справжнім мистецьким витвором. Дизайнерка Агнє Даутартайте-Крутуле (Agne Dautartaitė-Krutulė) уміло скористалася ідеєю шовкового шляху як розгорнутого сувою тканини. Образ шляху-тканини є тим візуальним принципом, що об'єднує різні розділи й одночасно відокремлює їх один від одного. Кожна сторінка являє собою завершену композицію, де органічно поєднується вербальний текст з ілюстративним матеріалом.

Варто згадати, що видання цієї книги є результатом поєднання фінансових зусиль різних інституцій, а саме Вільнюської художньої академії, Литовської ради культури (Lietuvos kultūros taryba), фірм «Арктик Пейпер» («Arctic paper») і «Папірус» («Papyrus»).

Безумовно, «Шовковий шлях. Історія східного костюма» В. Ідзяліте стане шляхом професійного зростання всіх, причетних до сценічного мистецтва, усіх,

хто щодня творить чудо театру. А ще є фактом гармонійного поєднання митця і науковця, проявом унікального таланту, здатного мистецтво робити науково переконливим, а науку перетворювати на «художнє осяяння».

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Idzelytė, V. (2009). *Kostiumo istorija*. Vilniaus dailės akademijos leidykla.
Idzelytė, V. (2024). *Šilko kelias. Rytų kostiumo istorija*. Aukso žuvys.

REFERENCES

Idzelytė, V. (2009). *Kostiumo istorija* [History of costume]. Vilniaus dailės akademijos leidykla [in Lithuanian].
Idzelytė, V. (2024). *Šilko kelias. Rytų kostiumo istorija* [Silk road. The history of oriental costume]. Aukso žuvys [in Lithuanian].

Надійшла: 11.03.2025; Прийнято: 23.04.2025;
Статтю вперше опубліковано онлайн: 25.07.2025

